

5. *Іванишин В., Радевич-Винницький Я.* Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994.– 218 с.– ISBN 5-7707-5898-8.
6. *Картунов О.* Західні теорії нації. Пліуралізм думок, дефініція понять / О. Картунов // Віче. – 1996. –№ 6.
7. *Лизанчук В.* Мова – безпека української нації [Електронний ресурс] / В. Лизанчук // «Дзеркало тижня» – № 34 – 18 Вересня – 2010. – Режим доступу до статті : <http://www.dt.ua/articles/61068?section=newspaper#article>
8. *Потебня А.А.* Эстетика и поэзия / АлександрПотебня. – М.: Искусство, 1976.– 614 с. – (Историяэстетики в памятниках и документах).
9. *Ребет Л.* Теорія нації / Лев Ребет. – Мюнхен, В-во «Сучасна Україна», 1955.–199с.
10. *Ренан Е.* Що таке нація /Ернест Ренан // Націоналізм. Антологія [Текст] / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ.ред. Л. Білик. – К. : Смолоскип, 2000. – С. 253-264.– (Наукове товариство ім. ВячеславаЛипинського).
11. *СмитЭ.* Национализм и модернизм: Критическийобзортеорийсовременныхнаций и национализма / Э. Смит. – М.: Праксис, 2004. – 464 с. – ISBN 5-901574-39-7.
12. *Фіхте Й. Г.* Промови до німецької нації / Й. Г. Фіхте // Мислителі німецького Романтизму. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 588 с.– ISBN 966-668-016-5 588.

A n n o t a t i o n

Storozhuk Svitlana Volodimirovna. The Ukrainian «Babylon» in the Context of World and Ukrainian Philosophical Thought The nation creative role of language is highlighted in the article on the basis of theoretical heritage of world and Ukrainian thinkers. It is demonstrated that common language could be important integrative factor but does not reveal all the complexity of national unity. It is underlined that modern Ukrainian «Babylon» does not contribute to national consolidation.

Key words: *Babylon, nation, language, nation creative factor, cultural world.*

Туренко В.Е.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Довжук В.Д.

***Національний технічний університет України
«Київський політехнічний університет»***

ДИСКУРС ЛЮБОВІ: СВОБОДА VS НЕСВОБОДА?

В статті розглянуто погляд на дискурс любові в контексті свободи та несвободи. Автори, опираючись на праці як класиків, так і сучасних наукових студій з філософії любові, доводять, що в даному аспекті, дискурс любові амбівалентний – він дозволяє її суб'єктам пізнати глибинно та сутнісно як свободу, так і несвободу.

Ключові слова: *життя, любов, людина, свобода, несвобода.*

«Любов і свобода —
Ось все, що мені потрібно!
Любов ціною смерті я
Здобути ладен,
За вільність я пожертвую
Тобою, любов!»

Ш. Петефі

Вступ Ідея свободи як і любові завжди була у фокусі філософського дискурсу. Любов як і свободу ще з часів античності прагнули досягнути, зрозуміти. Майже кожен філософ здавна і дотепер не міг оминати ці два екзистенціали людського існування. Разом з тим також можна і в піснях, і в віршах та філософських трактатах побачити думки про те, наскільки любов є полонем та пов'язаною з несвободою. Цей амбівалентний погляд на любов стосовно свободи та несвободи є і дотепер невирішеним, що робить актуальним і дану наукову розвідку.

Наукові розвідки зарубіжних та вітчизняних дослідників як свободи, так і любові Р. Апрусяна, А. Грюн, Т. Кононенко, О. Золотухіної-Аболіної, О. Зубець, К. Василева, Д. де Ружмона, В. Малахова, П. Нелас, Х. Яннарас стали для нас теоретико-методологічною базою. Проте в них ми не можемо віднайти цілісного та комплексного дослідження любові в контексті свободи і несвободи.

Звичайно ми ні в якому разі не претендуємо на таке цілісне та повне дослідження, а тому **метою нашого дослідження** стала лише спроба систематично проаналізувати дискурс любові у параметрах свободи і несвободи.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) Дослідити сутність дискурсу любові в контексті несвободи;
- 2) З'ясувати особливості онтологічного та соціального аспектів діалогу свободи та любові;
- 3) Визначити взаємозв'язок любові та свободи на міжособистісному рівні.

Об'єктом дослідження – є любов як екзистенціал людського існування.

Предмет дослідження – феномен любові у координатах свободи та несвободи.

Основна частина

1. Сутність дискурсу любові в контексті несвободи

Давньогрецький філософ Платон зазначає в одному з діалогів, що дискурс любові схожий на мисливство [Soph. 222e]¹⁰. Закоханість подібна до мисливства, адже можна згадати слова відомого амуролога Д. де Ружмона «дискурс любові – дискурс війни». Французький дослідник зазначає, що «не думай, що битва кохання схожа на інші баталії, де по обидва боки лютує й гримить жажлива війна, бо кохання здобуває лише силою ласки та загрожує лише ніжними словами. Його стріли та удари – благодать та дарунки. Зустріч з ним – великий дар. Його артилерія – зітхання. Воно бере у полон своїми обіймами. Його січа у тому, аби віддати життя за коханого» [16, с.234].

¹⁰ Цитування творів Аристотелівського та Платонівського корпусів здійснюється за загальноприйнятою класичною пагінацією

Відповідно, як ми бачимо, дискурс любові наповнений несвободою. Це можна побачити з основних моментів праксеології закоханості у творах Платона та Аристотеля:

1) В закоханих присутнє поєднання сміливості та слабкості [Phaedr. 231c-d]

Суб'єкти закоханості, на думку давньогрецького мислителя, амбівалентні, оскільки вони з однієї точки зору ладні на все, аби догодити предмету закоханості, на всі її забаганки і бажання, проте водночас, коли їм щось не вдається зробити заради тих в кого вони закохані, настільки засмучуються і тужать, що не знаходять собі місця.

2) головний момент в дискурсі закоханості – це побачення та діалог [Phaedr. 232b];

Діалог закоханих – це не просто буденна розмова, а діалог в якому народжується Ти і Я. Без діалогу закоханість не може існувати, адже це буде монолог. Діалог не лише між тілами, але й між душами, за який люблячі несуть повну відповідальність як ні перед чим іншим. В діалозі створюється особлива якість людей, які вже не можуть існувати один без одного, але існують вже як Ми.

3) в закоханості люблячі дуже вразливі особливо з боку інших людей [Phaedr. 232c, Rhet. II 2, 1379a 20-25];

На думку вітчизняного сучасного філософа В. Малахова, що під вразливістю любові мається на увазі як вразливість люблячого серця стражданням конечністю, самою онтологічною незабезпеченістю предмета закоханості. Любов хрупка і люблячі частіше страждають від жорстокості своїх коханих. Люди стають настільки вразливими через нерозуміння [13, с.232]

4) закохані дуже позитивно ставляться один одного, проте коли минає почуття, вони розкаюються в цьому [Phaedr. 231a];

Ту особистість, в яку ми закохані стає для нас – втіленням всього людства, тому вона стає для нас «єдиною, милою». Ми не можемо по-іншому ставитися до такої особистості. Адже, саме ця людина надає нам сенс існування і всього що нас оточує.. Жоден індивід, який би він близький нам не був (батьки, діти, сестри/брати, друзі) не може «дати» те, що нам дарує та особа, в яку ми палко закохані.

5) той, хто закоханий повинен бути готовий багато працювати, до жертвовності заради тієї, кого любить, а й іноді і до страждання [Phaedr. 231b, 233c];

Труд в закоханості означає те, що вона несе з собою багато нещастя, любовна історія сповнена труднощами. Любов сама собі висуває неминуче випробування, тому, що вона виходить за рамки існуючої ціннісно-нормативної системи. Трагічність любові знаходить своє найбільш яскраве виявлення в її кінці: або вмирає любов, або вмирає та, яку люблять [9, с.6].

6) почуття закоханості розповсюджуються не лише на саму особистість та її образ, але й на все те, що оточує її, до чого торкається рука коханої [Phaedr. 73d, Rhet. I 11, 1370b 20-22];

Це пояснюється тим, що предмет любові стає для нас «всім світом, усім всесвітом». Звідси для нас стає цінним не лише сама особистість, а все, що її оточує, до чого вона має справу, чому присвячує своєї існування в цьому світі, всі близькі, які є близькими і рідними її душі та серцю.

7) закохані бояться, щоб хтось з них побачив іншого в девіантній чи аморальній поведінці [Symp.178, Phaedr. 233b]

Цим аспектом Платон зазначає про те, що закохані намагаються не чинити чогось лихого. Вже істинна закоханість (не лише тілесна пристрасть) передбачає вигнання зла з свого серця і налаштування своєї свідомості лише на добродіяння. Закоханість, за природою несумісна зі злом та не вимагає злочинів типу «заради любові», бо тоді ж ми втрачаємо це прекрасне і світле почуття в собі і до нас самих.

Відповідно, можна сказати, що не стільки предмет любові чи лише сам закоханий перебуває у несвободі, але обидва. Любов створює дійсно полон, «узи», але як наголошує один із представників східнопатристичної філософсько-богословської думки, Григорій Богослов «зв'язані узами любові, замінюємо ми один одного і руки, і слух, і ноги. Ця любов надто слабкого робить вдвічі сильнішим, дістає велику радість тим, хто немічний» [PG 37, 542]¹¹.

Через це роздумуючи над цим аспектом досліджуваної проблеми, російська дослідниця О. Золотухіна-Аболіна пише «чи лишає нас свободі стихійна зміна світу в стані закоханості? Чи не узи це, не рабство?». Одразу ж відповідаючи на поставлені питання, погоджуємося з її думкою, що розглядаючи їх навряд чи віднайдуться однозначні відповіді. Вона зазначає: «що стосується свободи, то вважаю, що будь-яке людське відношення якимось чином обмежує нас, проте такі обмеження ми сприймаємо не як зло, а благо. Адже, ми так чи інакше залежні один від одного, і це цілком природно для людського єства» [7, с.96]. Це стосується і дискурсу любові.

В межах даного дискурсу обмеженим стає не лише предмет любові, а й суб'єкт любові. Ситуація, а точніше стан у який потрапляє той, хто любить, французький мислитель Р. Барт називає як «буття аскетом». На його думку, аскет – це не лише людина-відлюдник, яка молиться Богу за світ та людей, але й та особистість яка любить людину протилежної статі. Адже, згідно ним, у того хто любить лунають такі думки «я себе покараю, я зіпсую своє тіло: коротко підстрижу волосся, сховаю за темними окулярами погляд...я буду удосвіта вставати, щоби працювати затемна, як чернець. Буду дуже терпеливим, трішки сумним...Аскеза адресована Іншому: обернися, глянь на мене, що ти зі мною робиш?» [2, с.15 – 16].

Через це «любов увіковічне природу зміною недовговічних і смертних особистостей, але не увіковічне осіб, **не звільнює її остаточно від простору, часу, загибелі і смерті** (Вид. авт. – В.Т.). І чим правдивішою є любов, тим більше вона вільна від інстинктивної потреби фізичного увіковічення, підпорядкування Іншого безособовій індивідуальній потребі і бажанню, тим більше вона прагне до спільного пережитого зв'язку і причетності до краси форми, живого спілкування з стійким проявом особистої інакшості» [19, с.389 – 390].

Варто також сказати, що російський філософ І. Ільїн зазначає, що коли настає справжня любов, людина губить почуття свободи, вільнодумства та грайливості. Особистість відчуває себе зв'язаною, немовби його охопила необхідність чи він потрапив під дію якогось закону: тепер він не може існувати по-іншому, він немовби під владою

---

¹¹ Цитування зроблено за загальноприйнятою пагінацією Греської Патрології Ж.-П. Міня.

чар [9, с.188]. Закон же любові полягає в тому, що особистість живе не стільки для себе, скільки заради Іншого. Тепер усі його переживання, болі та радощі – існують не лише для нього особисто, але й для тієї особистості до якої направлена його інтенція любові. Усі ж печалі та радощі, слова та думки коханої людини стають першочерговими та головними у його житті, від них суб'єкт любові відштовхується і заради них існує.

Тому й не є дивною думка Е. Левінаса, що «доторкнутися до Іншого означає поставити під питання мою свободу, мою спонтанність як живої істоти, моє владарювання над речами і т.п.» [11, с.284]. Французький феноменолог, в даному випадку тим самим підкреслює про складність взагалі дискурсу любові, в якому обидві сторони потрапляють в «полон» ситуації, історії любові, яка наповнена не стільки «рожевими окулярами» та «червоними доріжками», а випробуваннями, стражданнями, сльозами тощо.

Проте в філософській рефлексії віддавна існує ще протилежний погляд на означену проблему...

2. Дискурс любові у взаємозв'язку із свободою

Сучасний болгарський дослідник ідеї любові К. Василев зазначає, що взаємовідносини любові та свободи має два аспекти:

- 1) соціальний (соціально-політичний);
- 2) особистісний.

Проте, озираячись на філософську рефлексію здавна і до тепер, можна виділити ще й онтологічний.

Онтологічний аспект діалогу любові та свободи

Давньогрецький філософ Платон прямо торкається теми свободи лише в політичних своїх роботах, тому розглядаючи онтологію Еросу в «Бенкеті» та «Федрі» він опосередковано, ледь помітно говорить про співвідношення її та любові. Так в діалозі «Бенкет», у промові Агафона, де проголошуються усі чесноти Ерота, можна зустріти вислів, що свідчить про те, що згідно давньогрецькому мислителю, любов далека і не знає несвободи; Ерот може страждати від будь чого, але не від насильства [Symp. 196c]. Інший раз, Платон словами Діотими говорить, що він (Ерот) не має дому, він постійно на вулиці і мешкає просто неба [Symp.133d]. Це те ж, на нашу думку, говорить, про те, що любов онтологічно є вільною від усього та усіх. Давньогрецький мислитель також зауважує цими філософськими сентенціями, що свобода онтологічно пов'язана з любов'ю. Звичайно, що свобода для Платона не є онтологічною характеристикою, вона є лише моментом, аспектом любові, який допомагає останній існувати в цьому світі та серед людей. Любов добре знайома з свободою, вона здійснює постійно діалог з нею.

Вже значно пізніше, Мартін Бубер у відомій праці «Я і Ти» наголошує на тому, що любов нам не належить: «почуття ми маємо, проте любов до нас приходить. Почуття живуть в людині, людина ж існує у своїй любові. Це не метафора, а дійсність: любов не належить Я таким чином, щоб Ти було лише її «змістом», її об'єктом: вона між Я і Ти» [3, с.33]. Тому ми бачимо, що до любові ми повинні прийти, вона є дар людям.

Варто зазначити, що багато зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема А. Грюн підкреслює, що ідеєю любові як дару пронизана вся Біблія – від книги Буття до Об'явлення [5, с.95]. Любов може бути лише як дар, тому що вона далеко від «обителів користі». Українська дослідниця філософії любові Т. Кононенко підкреслює, що «любов є дар Божий, однак без свідомої волі людини, без її бажання і старанності цей дар

залишається тільки нереалізованою можливістю. Тому людина, яка має вже в собі це почуття, повинна заслужити її своїми справами. На думку ж В. Соловйова, така можливість досягається тільки через віру. Людина має повірити в себе, у своє життя, у свої кращі якості, після чого врешті-решт – в рівноцінність іншої людини» [10, с.70].

Любов, онтологічно маючи діалог із свободою, не ревнує. У греків (античних філософів - В.Т.) ревності представлялися як кипіння, буяння і жар пристрасті всередині людини. Любов, згідно Біблії, не така. Будучи пов'язаною із свободою, вона випромінює спокій і незалежність від інших. Вона бачить і не перетворюється в ревності, щоб іншого до себе прив'язати, а залишає його вільним. Вже грецький письменник Максимус із Тиру вважав свободу найважливішою ознакою любові: «Любові ніщо так ненависно, як примус і страх. І вона горда і повністю вільна, вільніше навіть за Спарту» [5, с. 103]. Хто відчуває в собі любов, той вільний. Така людина порівнює себе з іншими. Індивід є самим собою. Його серце не розривають пристрасті. Любов веде людину до себе самого, до його власного єства. Вона відповідає його найглибшій сутності, а тому не рятує людину від самого себе. Любов з такою силою ставить нас перед реальністю іншої людської істоти, робить настільки залежним від нього, що ця залежність відкриває нам значення, джерело і, в якомусь сенсі навіть сенс нашого існування» [5, с. 75]

Сучасний грецький релігійний мислитель П. Нелас наголошує, любов перемагає усі перепони, виводячи людину на свободу – де вже нема жодних обмежень, крім межі, яка покладається сутністю самої любові. Любов і є точний зміст та істинне проявлення свободи, яка будучи повною гармонією особистості з Богом, світом та людьми, на практиці протилежна індивідуальній залежності. Свобода як людська властивість тотожна любові. Любов і є свобода. Тому свобода не повстає проти закону, а поважає його з любов'ю, вона розширює його до любові, преображає з'ясуванням сенсу його меж. «Істина не руйнує, а розкриває смисли». Моральнісний вимір свободи задається узами любові.

Отже, закон як власність «шкіряних одеж» – і благ, і корисний, і дар Божий. Але любов, яка проявляється в свободі, вище за нього. «Власно кажучи, тільки вона одна (любов) дає людині бути сутнісно за образом Творця, мудро підкорюючи розуму те, що знаходиться в нашій владі...Вона переконує волю рухатися відповідно єству і не повставати проти логосу природи» [14, с.87- 88].

Соціальний аспект свободи дискурсу любові

Болгарський вчений К. Василев зазначає, що «Соціальна (політична) свобода пов'язана з тим, що на думку болгарського дослідника, це умова можливої реалізації любові. Суспільна система, подавляюча особистість, в більшій чи меншій мірі деформує і інтимні відносини. Свобода неминуче створює атмосферу, сприятливу для різноманітних форм емоційного спілкування. Одночасно вона відповідає більш високому рівню духовної культури. Політична свобода є показником рівня розвитку суспільства. Вона несе людям рівноправність, знижує гостроту соціального драматизму, ступінь панування одних особистостей над іншими. Крім того, разом з розвитком інститутів політичної свободи, що характеризують більш високу суспільну формацію, поступово зростає і кількість вільного часу для особистих занять людини. Чоловік і жінка мають можливість більше бути разом, збагачувати культуру своїх почуттів» [4, с.121].

Любов дійсно виступає як заперечення рабської залежності свідомості, приватної власності; вона здавна являє собою маніфест людяності, ідеї повної рівності людей. Вона фактично зникає в атмосфері вовчих законів антагоністичного суспільства. Любов не виносить гноблення зі сторони влади, не може стерпіти наказів. «Любов може розквітнути, лише поки вона вільна і мимовільно, - підкреслював Б. Рассел. Ідея, ніби вона являє собою якийсь борг, може вбити її. Сказати людині – ти повинен (на) любити саме цю особистість – найвірніший спосіб зробити його неавтономним». Тому дійсно як наголошує відомий філософ Р. Апресян, свобода пов'язана з тим, що саме та чи інша людина є визначальною причиною появи тих чи інших актів її існування, в тому числі і любові.

Любов дійсно вільна та непідкупна. Любов, на думку російського амуролога Л. Воробйова, знаходить тисячі шляхів, щоб звільнитися від полону, вона сфера особливого роду свободи, в чому вбачається одна з особливостей її глибинної сутності. Її свобода та її необхідність – в ній самій. Справжня любов виключає розсудок [4, с.14]. Розсудок та розум обмежений, на відміну від серця. Головне значення в любові – безумовно є саме серце. Саме завдяки йому любов є вільною за своєю природою.

Тому, В. Лоський підкреслює, що згідно з кантівською етикою любов не може бути предметом бажання, адже вона не залежить від нашої волі. Любов не вчинок, подібний подачі милостині, який може бути поставлений волею і тут же виявляється. Звідси любов ми не можемо отримати, а лише дарувати, і вона може бути тільки задарма [12, с.190]. Не дивно, що Василь Розанов з захопленням пише в одному зі своїх творів: «як Бог любить мене, що дав її мені» [15, с.85].

Соціальний аспект взаємозв'язку свободи та любові пов'язаний також і з тим, що жодна спільнота або той чи інший індивід не здатна змусити іншу людину полюбити (зокрема конкретну особистість). Адже, якщо це трапиться, то необхідно відзначити, що при насильницькій, штучній спробі викликати в собі якесь почуття, ми знаходимо щось негативне. Так, навмисно викликане каяття містить в собі щось від самовдоволення. Штучно викликане почуття любові переходить у почуття байдужості або навіть ворожості. Але в той же час це зовсім не означає, що почуття любові не містить в собі навіть малої частки необхідності. Як можна любити, слідує голосу одній тільки чуттєвої пристрасті? Адже, остання – лише є привидом свободи, а на ділі – тільки природа. Разом з тим в основі любові повинно лежати щось таке, завдяки чому знайшли б своє виправдання як морально-етична, так і онтологічна її інтерпретації. Слід розрізняти негативні умови, без яких не може бути любові, і позитивні умови, завдяки яким любов існує в дійсності [4, с.234].

Під негативними умовами слід розуміти необхідні форми або види буття любові. Якщо кохання є, то вона може бути мислима тільки таким чином, а не іншим чином; отже, дані форми являють собою необхідно мислиме або, як охоче висловився б Ф. Шеллінг, щось таке, чого не можна не мислити. Навпаки, позитивні умови, завдяки чому любов існує, є вища творчість, абсолютно безумовна і вільна воля, від якої єдино залежить те обставина, що любов дійсно існує.

Ж.-П. Сартр в даному контексті зазначає, що «Ніхто не може любити за мене, якщо під цим розуміють ті клятви, які є моїми, ті випробовування почуттів, які є моїми почуттями (якими б вульгарними вони не були). І поняття "мої" ані скільки не стосується

тут особистості, взятої в банальної повсякденності (це дозволило б Гайдеггеру нам заперечити, що потрібно саме, щоб я був "вільний померти", щоб любов, яку я переживаю, була моєю любов'ю, а не любов'ю в мені "когось". Отже, з цієї точки зору любов, навіть сама банальна, як і смерть, незамінна і унікальна: ніхто не може любити за мене. Якщо ж, навпаки, мої дії в світі розглядають з точки зору їх функції, дієвості і результату, то, звичайно, інший може завжди робити те, що роблю я; якщо мова йде при тому, щоб зробити цю жінку щасливою, оберігати її життя або її свободу, забезпечувати її коштами або просто створити з нею вогнище, "народити дітей", якщо це те, що називають коханням, то тоді інший може любити на моєму місці, він навіть може любити за мене [20, с.721].

Діалог любові та свободи: міжособистісний аспект

Люблячи особистість, людина, на думку М. Екхарта, отримує свободу від усього в т.ч. від швидкоплинних речей, явищ, предметів [17, с.172]. Відповідно, як зазначає С. Франк, людина у любові до особистості немовби «вилізає з власної шкіри», безпосередню самотність, не гублячи свого за природою єдиного центру, стає по-справжньому двоцентричною...Я не вбираю «ти» в себе – я, навпаки, сам вступаю в нього, «переношусь» в її існування, і воно стає «моїм» тільки в тому сенсі, що я сам усвідомлюю себе таким, що належу йому (існуванню) [18, с. 528 – 529].

Це відбувається через те, що любовні стосунки являють собою найбільш тісний і зобов'язуючий «союз двох». У ньому неминуче виникають зобов'язання однієї людини по відношенню до іншої, які могли б обмежити їх вільну волю. Але відчуття інтимного, повного, глибокого взаємного злиття і навіть ототожнення чоловіки і жінки надає цій залежності інший характер. Збіг інтересів і бажань веде до того, що система регулювання поведінки в значній мірі втрачає тут свій примусовий характер як щось привнесене ззовні. Взаємні обов'язки часто перетворюються на вільний вибір дій, іншими словами, «я хочу» одночасно означає «вона хоче», і, навпаки, «вона хоче» веде також і до «я хочу» Таким чином, обов'язок перетворюється в акт вільної волі. Чоловік і жінка спільно координують свої зусилля в спільному житті і без почуття примусу мріють вирішити певну задачу – досягти загального ідеалу [4, с. 289].

Звичайно, любов ніколи не буває чистою ідилією відносин, повним збігом мотивів, що характеризують систему цінностей. В окремих випадках воля одного з люблячих не збігається з волею іншого. Це абсолютно природна особистісна диференціація. Але єдність або схожість бажань по кардинальним питанням спільного життя завжди існує, поки існує любов. І чим сильніше «я хочу» не збігається з «вона хоче», тим сильніше деградує любов. Взаємні обов'язки починають перетворюватися в обмеження вільної волі. Це процес поступового взаємного згасання любові. Свобода відносин набуває характеру несвободи. Обмеження та придушення людської сутності особистості виключає дійсне розкриття інтимних почуттів.

Через це французький мислитель Р. Барт зазначає окремим пунктом те, що як у люблячій особистості повинно бути небажання володіти (скорочено ним як НБВ). Він у праці «Фрагменти мови закоханого» підкреслює: «Необхідно, щоб бажання –володіти припинилося, - але потрібно також, щоб НБВ не було помітним: ніяких жертв. Я не хочу підміняти, говорить мислитель від особи закоханого, пекучі пориви пристрасті «збіднілим життям, бажанням смерті, безмірною утомою...НБВ різке і жорстке: з одного боку, я не

протиставляю себе чуттєвому світу, я дозволяю бажанню переливатися у мені; з іншого боку, я підпираю його Своєю істиною», а моя істина – любити абсолютно; інакше я відступлю, я розпадусь, як військо, що відмовляється іти вперед» [2, с. 21]

Але і свобода обох люблячих це, як пише К. Василев, не свавілля, не каприз. Вона має свої межі з необхідності, в рамках серйозного і розумного відношення до статевого питання, до соціальної функції чоловіка і жінки. Вийти з цих рамок означає опинитися поза сферою дійсної свободи, так як її сутність завжди пов'язана з нормальними формами спілкування, з об'єктивною історичною необхідністю, з прогресивним розвитком людини [4, с.324].

Свобода чоловіка і жінки в любові - це можливість і право самим обирати об'єкт своїх почуттів, керуючись веліннями серця, розумом і інстинктом, інтуїцією, особистою оцінкою. Це також можливість і право самим з усвідомленням своєї відповідальності перед суспільством визначати силу і тривалість своїх інтимних почуттів. Любов може бути довгою і щасливою, якщо чоловік і жінка поважають свободу один одного, так як саме ця відносна свобода в рамках єднання стимулює і збагачує почуття.

Висновки

Таким чином, зробивши певні дослідження щодо систематичного аналізу любові в координатах свободи та несвободи можна зробити такі нижченаведені висновки:

1) Дискурс любові, для філософії – є завжди амбівалентний, у тому числі і стосовно свободи та несвободи. Водночас не можна говорити, що перше або друге – є її онтологічною характеристикою, але любов здатна максимально відкрити та дати зрозуміти всю справжню глибину як свободи, так і несвободи.

2) Філософська думка, від античності і до сучасності говорить, що не любов, а дискурс люблячих особистостей пов'язаний із несвободою, проте обидві сторони його, вважають це не злом, а величезним благом.

3) Взаємозв'язок любові та свободи має три аспекти: онтологічний, соціальний та міжособистісний, при чому вони в жодному разі не суперечать, а взаємодоповнюють один одного.

Література:

1. *Апресян Р.Г.* Свобода / Рубен Апресян / Новейшая философская энциклопедия. В. 4-х тт. Т.4. – М.: Мысль, 2010. – С. 52 – 54.
2. *Барт Р.* Фрагменти мови закоханого / Ролан Барт / Пер. з франц. – Львів: Незалежний культурологічний журнал «І», 2006. – 284 с.
3. *Бубер М.* Я и Ты / М. Бубер. Два образа веры. – М.: ООО «Издательство АСТ», 1999. – С. 24 – 121.
4. *Василев К.* Любовь / Пер. с болг. и общ. ред. Л. А. Богданович. - 2-е изд. – М.: Прогресс, 1982. – 384 с.
5. *Грюн А.* Жити в домі любові / / А. Грюн; [пер. з нім. О. Конкевича]. – Львів: Свічадо, 2005 – 120 с.
6. *Воробйов Л.* Философия любви / Л. Воробйов / Василев К. Любовь / Пер. с болг. и общ. ред. Л. А. Богданович. – 2-е изд. – М.: Прогресс, 1982. – С. 5 – 26.
7. *Золотухина-Аболина Е.В.* Повседневность: философские загадки. – К.: Ника-Центр, 2006. – 180 с.
8. *Зубец О.П.* Любовь в зеркале морали / Ольга Зубец / Размышления о любви. – М.: Мысль, 1989. – С. 3 – 18.

9. Ильин И.А. Истинная любовь / Иван Ильин / Книга раздумий и тихих созерцаний. – Краматорск: «Тираж-51», 2005. – С. 187 – 191.
10. Кононенко Т. Аксіологічний аспект ідеї любові. Проблема суті Еросу. Проблема андрогінізму / Тетяна Кононенко. Любов та екзистенціальний вибір у філософії. – Донецьк.: Кассіопея, 1999. – С.57 – 81.
11. Левинас Э. Тотальность и бесконечное / Э. Левинас / Избранное. Тотальность и бесконечное. – М.: Университетская книга, 2005. – С.
12. Лосский Н.О. Любовь / Николай Лосский / Условия абсолютного добра: основы этики; Характер русского народа. – М.: Политиздат, 1991. – С. 180 – 200.
13. Малахов В.А. Уязвимость любви / В.А. Малахов // Вопросы философии – 2002 - №11 – С. 231 – 237.
14. Нелас П. Обожение: основы и перспективы православной антропологии / П. Нелас / Пер. с англ. Н.Б. Ларионова. – М.: Никея, 2011. – 304 с.
15. Розанов В. Уединенное / Василий Розанов / Уединенное. – М.: Политиздат, 1993 – С.12 – 85.
16. Ружмон Д. Любов і західна культура. – Львів: Свічадо, 2004. – 320 с.
17. Франк С. Непостижимое / Семен Франк / Сочинения. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – С. 247 – 796.
18. Экхарт М. Сильна как смерть любовь / Мейстер Экхарт / Духовные про поведи и рассуждения. – СПб.: Амфора, ТИД Амфора, 2008. – С.174 – 178.
19. Яннарас Х. Краса / Христос Яннарас // Дух і літера – 2001 - № 1 – С.389 – 392.
20. Sartre J-P. L'être et le néant: essai d'ontologie phénoménologique. – Paris, Gallimard, 1943. – 680 p.

Annotation

Turenko V., Dovguk V. The discourse of love in the coordinates of freedom and unfreedom In article view of the discourse of love in the context of freedom and unfreedom. By relying on the works of both classical and modern scientific studies on the philosophy of love proves that in this aspect, the discourse of love ambivalent - it allows its subjects to know the depth and essence as freedom and unfreedom.

Keywords: *life, love, man, freedom, unfreedom.*

Мовчан М.М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ СТРАХУ В СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті особлива увага приділяється проблемам подолання страху. Виділено декілька підходів (релігійний, психоаналітичний, екзистенціальний, езотеричний, культурологічний) та методів, що здатні мінімізувати чи подолати страх

Ключові слова: *страх, екзистенціал, підходи щодо подолання страху, релігія, психоаналітична антропология, екзистенціалізм, езотерика, культурология*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Страх робить надзвичайно великий вплив на життя сучасної людини. Він може визначати стратегію поведінки особистості і суспільства та бути невід'ємним компонентом менталітету будь-якої нації. Дослідження